د مولانا سعيد افغاني : آزاده ، ټولنيزه ،علمي ، فرهنګي او نشراتي ارګان ته ښه راغلاست!

فاروق « فردا »

د نشر نیټه : 1 اپریل 2019 م

مثنوی معنوی

ژباړن: فاروق « فردا »
شاعر: مولانا جلال الدين محمد « بلخی »
د مثنوی معنوی د لومړي دفتر 11 برخه.

د بقال ، طوطي او په هټۍ کې د طوطي د غوړو توېولو کيسه.

یو بقال و د هغه هم یو طوطي وو
ښکلي غږ سره ویاند او شین طوطي وو

په دکان کې د هغه دمال ساتوونکی
پیرودونکو سره وو طوطي ویوونکی

د ولس سره وینا کې وو ناطق دی
د طوطیانو په نوا کې وو حاذق دی

پیشو توپ کړ چي موږک کاندي تر لاسه
خو طوطي د ځان له وېرې او وسواسه

هرې خواته یې وهل به تیندکونه
څو یې واړول د غوړو بوتلونه

چي خاوند یې را پیدا شولو له کوره
د بادار غوندې بیا کیناستو هر گوره

جامې غوړې دکان غوړ گوري بې واره
شوه گنجی طوطی د هغه له یوه گوذاره

یو څو ورځې طوطي غلی وو نا خوانه
خو بقال له خپلې کړني وو پښېمانه

دنعمت لمر مي شو وریځو کې را گیره
دا یې وېلي او شکوله به یې ږیره

هغه دم دې لاس مات شوی وای له مانه
چي وهلی مې پر سر دی خوش الحانه

هر بې وزلي ته یې وربه کړل نذرونه
څو چې واورې د طوطي بیا تېر غږونه

پس له دریو شپو او ورځو زار حیران دی
نا امېده هسې ناست وو پر دکان، دی

عجایب یې وربښودلو هرې خوانه
چې طوطي یې بیا له سره شي گویانه

تېرېده خرییلی سر یو قلندر بیا
د طوطي وربانديې ولگېد نظر بیا

پرخبرو شو طوطي د هغه سر ته
او له ورایه غږ یې وکړ قلندر ته

ای گنجیه څنگه مل شوې د گنجیانو
تا هم غوړدې را توې کړي له کندوانو؟

قلندر یې چې کړ ځان سره پر تله
خلکو وخندل دواره یوه تر بله

ځان سپیڅلو سره مه نیسه یو منگه
لیک د شېر او شیر فارسي کې ده یو رنگه

دې لامل نه ګمراه شوی ټول عالم دی
د ابدال پر حال چې پوه دي شمېر يې کم دی

انبيا به يې بللو خپل سيالان دوی
انګېرل يې اوليا لکه خپل ځان دوی

دوی بشر دي ،وېلي مونږه هم بشر يو
موږ د خوب او د خوړو سره ټول سر يو

جهالت نه دوې پوه نه شولو له ځايه
چې په مينځ کې يې توپير شته دی نا پايه

دوې مچۍ دي له يوه خوارِه مړېږي
يوه کې نېښ شي بل کې شات ورنه جوړېږي

دوې هوسۍ دي ښځنل خوراک کوي يو شانه
دا يې مشک ،ها خوشايي کوي پرېمانه

د يوې ويالې اوبه ښځني يو يې نی شي
پر همدې اوبو ها بل ګوره ګنی شي

شته د دې په شان سل زره مثالونه
دي اويا کاله يې لار کې توپيرونه

يو يې خوري او ناولتيا ورڅخه زېږي
بل يې خوري او ورنه نور دخدای وريږي

له خوړو نه زېږوي يو نفرتونه
بل کې شي هغه د خدای محبتونه

ځمکي دي سره څه پاکي څه اغزني
پرېښتي دي څه سپېڅلي څه داړنی

دوارِه حاله که يو شان وي هم روا وي
د خوړو ترخو اوبو ظاهر صفا وي

چې د ذوق خاوند يې پېژني پيدا کړه
بنوراوې ځنې ، خوږې اوبه جلا کړه

معجزه بولي د کوډو په قياس کښې
ګڼي مکر شته د دوارِو په اساس کې

په جګړه کې کوډګرانو د موسی هم
دهغه په شان يې واخيسته امسا هم

ډېر توپير دی د دې دواړو په امساکي
او په کړنو د هغوی او د موسی کې

د کوډ ګرو پر عمل د خدای لعنت وي
او پر کړنو د موسی د خدای رحمت وي

بېزو ګان دې دښمنی کې کافران ټول
نفساني طبع بلا ده راوړي زيان ټول

چې کوي څه خلک ،هغه بيزو هم کړي
څه چې ويني له سړي نه دم پر دم کړي

وېل چې څه هغه کوي زما هم کېږي
په توپير يې جګړه مار کله پوهېږي

دی د امر پر بنا سرته ورې چارې
ته پر سر د جګړه مار وشينده خاورې

چې لمانځه ته ولاړېږي منافق هم
بس جګړې ته ،نه په شان دموافق هم

لمونځ روژه حج و زکات د خدای فرمان کې
بريالي وي مومنان ، دوی په حرمان کې

عاقبت کې مومنان بريالي کېږي
ستره ماته منافقو ته رسېږي

که څه هم دواړه دي بوخت په يوه چار کې
خو رازي او مَروَزي دي په دې کار کې

هر يوه يې رسي خپل ځای او خپل شان ته
هر يوه يې ورځي ، خپل نوم او نښان ته

چې يې وبولي مؤمن ډېر خوشحالېږي
چې يې بولي منافق اور پرې بلېږي

د ده نوم د ده له ذاته محبوب شوی
منافق خپلې بلا نه مغضوب شوی

ميم و واو او ميم و نون نه دي تشريف بس
دا ويی د مؤمن، وبوله تعريف بس

که يې بولي منافق بد يې ايسېږي
دلړم نيش يې دننه کې خوځېږي

له دوزخه که دا لفظ وتلی نه وای
خوی خصلت به یې پر اور لړلی نه وای

بدرنګي له تورو هیڅ نه د بدنام وي
نه د بحر د اوبو تریخا له جام وي

تالی توری او اوبه پکي معنا ده
دا معنی ام الکتاب کې بس همدا ده

خوږ او تریخ سمندرونه په جهان شته
خو تر مینځ یې برزخ الایبغیان شته

یوه شه دواړه دي، له یوه آره روان
دوی نه تېر شه کړه نږدی اصل ته ځان

کله زر پر تش باور پېژندل کېږي
بې آزمېښته یې عیار نه معلومېږي

چې خالق پوهه یې چا کې کړه محکه
دهغه باور جلا به وي له شکه

که د ژوی خولې کې ونښلی خزلی
کرار نه شي څو چې نه یې وي ایستلی

په مریو کې چې یو خس را پېدا شی
سمدستي د ژوي حس به پرې آګاه شي

دنیوی حس بس زینه د دې جهان ده
خو دینی حس بیا زینه دلوړ اسمان ده

د دې حس په هکله وپوښتئ طبیب نه
دهغه حس هیله وکړئ له حبیب نه

ددې حس سمون جوړښت دتا د تن دی
د دې بل حس ویرانی بیا د بدن دی

د ځان لار هرګوره تن ویرانوي ستا
تر هغه وروسته یې سم ودانوي بیا

ګنج د زرو ته یې ونړول کور خپل
پر همهغه ګنج یې جوړ کړ ښکلی نور خپل

اوبه بندې او ویاله یې کړله پاکه
بیا بهاندې کړې اوبه پکې د ښکاکه

چې پوټکي کړي را خلاص غشی جلا شي
د پوټکي غوښنه ورو ورو را پيدا شي

کلا ورانه ، له کافر يي غنيمت کړي
بيا نو سل برجه او ځلی پر اوچت کړي

چا ورکړی يي هم کار ته کيفيت دی؟
دا چې څه وويل ما يو ضرورت دی

کله دا ، او کله ضد يي را پيدا شي
د دين کار له حيرانی کله سوا شي؟

دې کې نشته حيراني چې ورته شا کړي
ځان حيران او غرق د دوست په مشغولا کړي

د يوه مخ سم پر لورې د خپل دوست وي
خو دبل مخ بس پخپله مخ د دوست وي

ته دهر يوه ومخ ته ښه نظر کړه
ځان د مخ په پېژندلو منور کړه

سرې دوله ابليسان ځانونه ستايي
هريو لاس ته ورکول د لاس، نه ښايي

د مرغانود غړونو چې پيښې کړي
هر ښکاري يي غولولو ته نخرې کړي

آلوتوونکی د همجنس غږونه واوري
چې را کوزشي پر دامونو باندې واوړي

تيټ سړی د درويشانو وينا غلا کړي
څو کم عقلو ته د خپلې خولې وينا کړي

د مېړونو کار رونښت دی او گرمي ده
د دونانو کار فريب او بې شرمي ده

له وړيو جوړوي گد ته زمريان دوی
بو مسلم ته د احمد ورکړي نښان دوی

بومسلم ته بس د دروغو دا القاب شو
محمد ته په نصيب اولوالالباب شو

بس د حق شرابو پای هم مشکِ ناب دی
خو دميو ناولتياده او عذاب دی

بخش ۱۱ - حکایت بقال و طوطی و روغن ریختن طوطی در دکان

مولوی » مثنوی معنوی » دفتر اول

بود بقالی و وی را طوطیی
خوش نوایی سبز و گویا طوطیی
بر دکان بودی نگهبان دکان
نکته گفتی با همه سوداگران
در خطاب آدمی ناطق بدی
در نوای طوطیان حاذق بدی
خواجه روزی سوی خانه رفته بود
بر دکان طوطی نگهبانی نمود
گربه‌ای برجست ناگه بر دکان
بهر موشی طوطیک از بیم جان
جست از سوی دکان سویی گریخت
شیشه‌های روغن گل را بریخت
از سوی خانه بیامد خواجه‌اش
بر دکان بنشست فارغ خواجه‌وش
دید پر روغن دکان و جامه چرب
بر سرش زد گشت طوطی کل ز ضرب
روزکی چندی سخن کوتاه کرد
مرد بقال از ندامت آه کرد
ریش بر می‌کند و می‌گفت ای دریغ
کافتاب نعمتم شد زیر میغ
دست من بشکسته بودی آن زمان
که زدم من بر سر آن خوش زبان
هدیه‌ها می‌داد هر درویش را
تا بیابد نطق مرغ خویش را
بعد سه روز و سه شب حیران و زار
بر دکان بنشسته بد نومیدوار
می‌نمود آن مرغ را هر گون نهفت
تا که باشد اندر آید او بگفت
جولقیی سر برهنه می‌گذشت
با سر بی مو چو پشت طاس و طشت
آمد اندر گفت طوطی آن زمان
بانگ بر درویش زد چون عاقلان
کز چه ای کل با کلان آمیختی
تو مگر از شیشه روغن ریختی
از قیاسش خنده آمد خلق را
کو چو خود پنداشت صاحب دلق را
کار پاکان را قیاس از خود مگیر
گر چه ماند در نبشتن شیر و شیر

جمله عالم زین سبب گمراه شد
کم کسی ز ابدال حق آگاه شد
همسری با انبیا برداشتند
اولیا را همچو خود پنداشتند
گفته اینک ما بشر ایشان بشر
ما و ایشان بستهٔ خوابیم و خور
این ندانستند ایشان از عمی
هست فرقی درمیان بی‌منتهی
هر دو گون زنبور خوردند از محل
لیک شد زان نیش و زین دیگر عسل
هر دو گون آهو گیا خوردند و آب
زین یکی سرگین شد و زان مشک ناب
هر دو نی خوردند از یک آب‌خور
این یکی خالی و آن پر از شکر
صد هزاران این چنین اشباه بین
فرقشان هفتاد ساله راه بین
این خورد گردد پلیدی زو جدا
آن خورد گردد همه نور خدا
این خورد زاید همه بخل و حسد
وآن خورد زاید همه نور احد
این زمین پاک و آن شوره‌ست و بد
این فرشتهٔ پاک و آن دیوست و دد
هر دو صورت گر به هم ماند رواست
آب تلخ و آب شیرین را صفاست
جز که صاحب ذوق کی شناسد بیاب
او شناسد آب خوش از شوره آب
سحر را با معجزه کرده قیاس
هر دو را بر مکر پندارد اساس
ساحران موسی از استیزه را
برگرفته چون عصای او عصا
زین عصا تا آن عصا فرقیست ژرف
زین عمل تا آن عمل راهی شگرف
لعنة الله این عمل را در قفا
رحمة الله آن عمل را در وفا
کافران اندر مری بوزینه طبع
آفتی آمد درون سینه طبع
هرچه مردم می‌کند بوزینه هم
آن کند کز مرد بیند دم بدم
او گمان برده که من کردم چو او
فرق را کی داند آن استیزه‌رو
این کند از امر و او بهر ستیز
بر سر استیزه‌رویان خاک ریز
آن منافق با موافق در نماز

از پی استیزه آید نه نیاز
در نماز و روزه و حج و زکات
با منافق مؤمنان در برد و مات
مؤمنان را برد باشد عاقبت
بر منافق مات اندر آخرت
گرچه هر دو بر سر یک بازی‌اند
هر دو با هم مروزی و رازی‌اند
هر یکی سوی مقام خود رود
هر یکی بر وفق نام خود رود
مؤمنش خوانند جانش خوش شود
ور منافق تیز و پر آتش شود
نام او محبوب از ذات وی است
نام این مبغوض از آفات وی است
میم و واو و میم و نون تشریف نیست
لطف مؤمن جز پی تعریف نیست
گر منافق خوانیش این نام دون
همچو کزدم می‌خلد در اندرون
گرنه این نام اشتقاق دوزخست
پس چرا در وی مذاق دوزخست
زشتی آن نام بد از حرف نیست
تلخی آن آب بحر از ظرف نیست
حرف ظرف آمد درو معنی چون آب
بحر معنی عنده ام الکتاب
بحر تلخ و بحر شیرین در جهان
در میانشان برزخ لا یبغیان
وانگه این هر دو ز یک اصلی روان
بر گذر زین هر دو رو تا اصل آن
زر قلب و زر نیکو در عیار
بی محک هرگز ندانی ز اعتبار
هر که را در جان خدا بنهد محک
هر یقین را باز داند او ز شک
در دهان زنده خاشاکی جهد
آنگه آرامد که بیرونش نهد
در هزاران لقمه یک خاشاک خرد
چون در آمد حس زنده پی ببرد
حس دنیا نردبان این جهان
حس دینی نردبان آسمان
صحت این حس بجویید از طبیب
صحت آن حس بجویید از حبیب
صحت این حس ز معموری تن
صحت آن حس ز تخریب بدن
راه جان مر جسم را ویران کند
بعد از آن ویرانی آبادان کند

کرد ویران خانه بهر گنج زر
وز همان گنجش کند معمورتر
آب را ببرید و جو را پاک کرد
بعد از آن در جو روان کرد آب خورد
پوست را بشکافت و پیکان را کشید
پوست تازه بعد از آنش بر دمید
قلعه ویران کرد و از کافر ستد
بعد از آن بر ساختش صد برج و سد
کار بی‌چون را که کیفیت نهد
اینک گفتم این ضرورت می‌دهد
گه چنین بنماید و گه ضد این
جز که حیرانی نباشد کار دین
نه چنان حیران که پشتش سوی اوست
بل چنان حیران و غرق و مست دوست
آن یکی را روی او شد سوی دوست
وان یکی را روی او خود روی اوست
روی هر یک می‌نگر می‌دار پاس
بوک گردی تو ز خدمت روشناس
چون بسی ابلیس آدم‌روی هست
پس بهر دستی نشاید داد دست
زانک صیاد آورد بانگ صفیر
تا فریبد مرغ را آن مرغ‌گیر
بشنود آن مرغ بانگ جنس خویش
از هوا آید بیاید دام و نیش
حرف درویشان بدزدد مرد دون
تا بخواند بر سلیمی زان فسون
کار مردان روشنی و گرمیست
کار دونان حیله و بی‌شرمیست
شیر پشمین از برای کد کنند
بومسیلم را لقب احمد کنند
بومسیلم را لقب کذاب ماند
مر محمد را اولوا الالباب ماند
آن شراب حق ختامش مشک ناب
باده را ختمش بود گند و عذاب

****

مولانا جلال الدین محمد « بلخی »

بازگشت به صفحه اصلی – www.said-afghani.org